

Sosyo-politik Bir Güç unsuru Olarak XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Saraybosna Müftüleri

Behçet Loklar

Osmanlı ilmiye teşkilâtı içerisinde imparatorluğun merkezinde Şeyhülislam'ın liderliğinde geniş bir fetva müessesesi bulunuyordu. Eyaletlerde ise Şeyhülislam'ın verdiği yetki yani menşur ile müftüler fetva görevini yerine getirirlerdi. Bosna eyaletinin nüfus, kültür ve ticarî zenginlik açısından en gelişmiş kazası olan Saraybosna, ulema içi teşkilât açısından eyaletin diğer kazalarına nazaran daha çeşitli bir yapı sergiliyordu. Şehirde fetva makamının yegâne temsilcisi Saraybosna müftüsü idi. Şehirde müftülük makamının yanında Saraybosna kadısı – ki eyaletteki tek Mevleviyet kadısı olması gerçeği unutulmamalıdır- ulema içerisinde yargı görevinin tek temsilcisi idi. Yine ilmî kariyer açısından eyaletin en üst seviye müderrisi olan Gazi Hüsrev Bey medresesi müderrisi de Saraybosna'da önemli bir figürdü. Bu üç sacayağı arasında Saraybosna müftüleri, XVIII. yüzyılın ikinci yarısında yerel kimliği en baskın şekilde hissedilen ulema temsilcileri olmuştur. Kimi zaman şehirde yaşanan dönemin düşünce atmosferi içerisinde müftüler kilit rol oynuyorlardı. Kimi zaman da şehirdeki ulema içi politik güç dengeleri arasında önemli bir konuma sahiptiler. XVIII. yüzyılın ikinci yarısında Saraybosna'da altı müftünün en az on kere fetva makamına atandığını biliyoruz. Bu bildiride, Saraybosna müftülerinin göreve atanmaları sürecinde Şeyhülislam'ın temsil ettiği merkez bürokrasi ile kurdukları temas noktaları, menşur elde edebilmek için adaylar arasında yaşanan rekabet ve görev sırasında makamda tutunabilmek için şehirde oluşturulan politik “çekişmeler” dönemin arşiv vesikaları, kronikler ve yerel tarihyazımı eşliğinde ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu bağlamda, Osmanlı-Bosna kültür dünyası içerisinde Saraybosna ulemasının konumu ve rolü üzerine yeni bakış açıları ortaya konulmaya çalışılacaktır.